

Η ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΙ ΥΠ' ΑΥΤΗΝ ΥΠΑΓΟΜΕΝΑΙ ΕΠΙΣΚΟΠΑΙ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 18^{ΟΥ} ΑΙΩΝΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α^{ΟΝ}

§ 1. *Ίδρυσις, τιμαὶ καὶ προνόμια τῆς Μητροπόλεως Μονεμβασίας.*

Ἡ Ἐπαρχία Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς ἐν Πελοποννήσῳ περιλαμβάνει πέντε δήμους 1) τὸν τῆς Μονεμβασίας, 2) τὸν τῶν Βοιῶν, 3) τὸν τοῦ Ἀσωποῦ, 4) τὸν τοῦ Ἑλους καὶ 5) τὸν τοῦ Ζάρακος.

Ἡ Μονεμβασία γνωστὴ οὕσα παρ' ἀρχαίους ὑπὸ τὸ ὄνομα Μινῶα, ἐκλήθη οὕτως, ὡς ἐν τῷ Χρονικῷ Γεωργίου Φραντζῆ τοῦ Προτοβεσπιαρίου ἀναφέρεται, διότι «τοῖς βουλομένοις εἰσελθεῖν, ἀληθῶς μίαν παρέχει τὴν εἴσοδον» ¹, καθὼς καὶ ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Πτολεμαίου παρατηρεῖ «Μινῶα λιμὴν ἄκρα Μονεμβασίας» ².

Αὕτη ὡς ἐπιθαλάσσιος βράχος εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ μικρᾶς νήσου ἀπεχούσης τῆς ξηρᾶς περὶ τὰ 400 μέτρα καὶ συνδεομένης μετ' ἐκείνης διὰ μακρᾶς ἀλυσσοειδοῦς γεφύρας, δι' ἧς καὶ μόνης εἰσέρχεται τις εἰς τὴν Μονεμβασίαν. Τυγχάνει πετρώδης καὶ ξηρὰ, ἥ δὲ περὶ αὐτὴν θάλασσα ἀβαθὴς καὶ ἀλίμενος. Τὰ περὶ τὴν Μονεμβασίαν μέρη ὑπέστησαν πρὸ χρόνων πολλῶν ἐπαισθητὴν κατάδυσιν κατακλύσασαν καὶ τὸν λαμὸν τῆς Μινῶας ἔνεκα τούτου πολλαὶ περὶ τὸν αἰγιαλὸν κείμεναι πόλεις ἐβυθίσθησαν, ἐν αἷς τὸ Ἑλος, τὸ καθ' Ὀμηρον «ἔφαλλον πτολίεθρον», αἱ Ἀκριαί, ἡ Κυπαρισσία (παρὰ τοὺς Μολάους), αἱ Βοιαὶ καὶ τινες ἄλλαι.

Ἡ κτίσις τῆς Μονεμβασίας ἀνέρχεται εἰς τὸ ἔτος 567 μ. Χ. ἐπὶ δὲ Αὐτοκράτορος Βυζαντίου Μαυρικίου τοῦ καὶ Τιβερίου ἐπικαλουμένου περὶ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ἐπιφαίνεται ἡ Μονεμβασία εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἱστορικὸν ὁρίζοντα χωρισθεῖσα ἀπὸ τῆς Μητροπόλεως Κορίνθου, ὑφ' ἣν διετέλουν καὶ αἱ ἐπισκοπαὶ τοῦ Δαμαλά, τοῦ Ἀργους, τοῦ Κεφαλληνίας, τοῦ Ζακύνθου, τοῦ Ζημαινᾶ καὶ τοῦ Μαίτης, τοῦ Μητροπολίτου Μονεμβασίας κατέχοντος τότε τὴν τρίτην τάξιν, ὡς ἐμφαίνεται

1. Γ. Φραντζῆ, Χρονικὸν ἔκδοσ. Βόννης σελ. 397.

2. Σχολιαστὴς τοῦ Πτολεμαίου III. 16. 10.

Σ.Σ. Μονεμβασία, μόνη ἔμβασία, μία εἴσοδος.

ἐκ τοῦ κώδικος 522 τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Παναγίου Τάφου, περιέχοντος τὸν Κατάλογον τῶν ἐπισκοπῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ σοφοῦ ¹.

Μετὰ ταῦτα ἡ Μητρόπολις Μονεμβασίας ὑπήχθη ὑπὸ τὴν τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν καὶ ἐκ τῆς θέσεως ταύτης ἐπὶ Ἀνδρονίκου II τοῦ Παλαιολόγου τοῦ πρεσβυτέρου, Αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου (1282—1328) προϋβιάσθη εἰς Μητρόπολιν ἀνεξάρτητον, ταχθεῖσαν κατὰ τὴν τάξιν ὡς 34ος θρόνος μετὰ τὸν τοῦ Μητροπολίτου Κορίνθου καὶ πρὸ τοῦ Ἀθηνῶν ², ἐπὶ Ἀρχιεπισκόπου Μονεμβασίας Νικολάου ³.

Αἱ ἐκ μέρους δὲ τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Κων)πόλεως Μαυρικίου ἢ Τιβερίου, Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ πρεσβυτέρου, Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου, Ἰωάννου Παλαιολόγου διὰ τῶν χρυσοβούλλων αὐτῶν ἀπονεμηθεῖσαι τῇ Μονεμβασίᾳ τιμαὶ ἐδόθησαν αὐτῇ διὰ τὰς χάριτας, τὰς ὁποίας εἶχεν αὐτὴ, διὰ τὰς ἀρετὰς τῶν πολιτῶν καὶ τὴν πρὸς τὴν παιδείαν, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν ἐμπορίαν ἐπίδοσιν αὐτῶν.

Πρὸς τοῖς χρυσοβούλλαις τούτοις διὰ τὸν Μητροπολίτην Μονεμβασίας ἀπελύθησαν καὶ ἀργυρόβουλλα πολλῶν δεσποτῶν, καθὼς καὶ σιγίλλια Πατριαρχικά, οἷα Ἰωσήφ καὶ Μητροφάνους, Πατριαρχῶν Κων)πόλεως, δι' ὧν ὁ Μονεμβασίας «ἔδει ἔχειν τὴν ρηθείσαν ἀγιωτάτην μητρόπολιν Μονεμβασίας καὶ ὅσας δὴ προκατεῖχεν ἐπισκοπὰς» ⁴.

Ὡς δηλοῦται δ' ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ συνταχθέντος ἐπὶ Λέοντος τοῦ σοφοῦ ἡ ἐπισκοπὴ Μονεμβασίας ἀπεσπίασθη μὲν τῆς Μητροπόλεως Κορίνθου, ὡς καὶ Γεώργιος ὁ Φραντζῆς ἀναφέρει ⁵, δὲν προήχθη ὁμως, καθὼς ὁ τελευταῖος οὗτος ἱστορεῖ, ἀμέσως εἰς Μητρόπολιν ἀνεξάρτητον, ἀλλὰ κατόπιν ἐπὶ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, ὡς ὁ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τούτου συνταχθεὶς κατάλογος τῶν ἐπισκοπῶν διαλαμβάνει ⁶.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ πρεσβύτερος εἰς περίβλεπτον ἀνέβησε θέσιν καὶ μεγίσταις περιέβαλε τιμαῖς τὴν Μητρόπολιν Μονεμ-

1. Heinrich Gelzer, Texte der Notitiae Episcopatum München 1901 σελ. 556.

2. Αὐτόθι σελ. 598.

3. Mich. Le Quien, oriens Christianus II Parisiis 1740 σ. 216.

4. Acta et Diplomata Monasteriorum et Ecclesiarum orientis ὑπὸ Miklosich—Müller II. Vindobonae 1887 σελ. 175—177.

5. Γ. Φραντζῆ, βιβλ. IV κεφ. 16 κεφ. 398.

6. Heinrich Gelzer, Texte der Notitiae Episcopatum σελ. 598.

βασίαις διὰ τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 6809 τῆς 14ης Ἰνδικτιῶνος, ἦτοι τὸ 1304 μ.Χ. ἠ' ἐπιδοθέντος Χρυσοβούλλου αὐτοῦ, δι' οὗ ἡ Μητρόπολις Μονεμβασίας ἐλάμβανε τὸν βαθμὸν καὶ τὴν τάξιν τοῦ Μητροπολίτου Σίδης τῆς Παμφυλίας² μεθ' ἀπασῶν τῶν τιμῶν καὶ προνομίων, ἅτινα ὁ Σίδης ἄχρι τοῦδε ἐκέκτητο· ὁ Μητροπολίτης Σίδης κατὰ μὲν τὸν ἐπὶ Λέοντος τοῦ σοφοῦ (886—911) καὶ Πατριάρχου Νικολάου τοῦ Μυστικοῦ, τῶν διακανονισάντων τὴν τάξιν τῆς πνευματικῆς ἱεραρχίας καὶ νέας Μητροπόλεις καὶ αὐτοκεφάλους ἀρχιεπισκοπὰς ὑπὸ τὸν Πατριαρχικὸν τῆς Κων)πόλεως θρόνον ἀνακηρυξάντων, κατέχει τὴν δεκάτην θέσιν ἢ ἔδραν μεταξὺ τῶν διαφόρων Μητροπόλεων, ὡς καὶ ἐν τῷ ἐπὶ Αὐτοκράτορος τῆς Κων)πόλεως Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ (969—979) καταλόγῳ φαίνεται, κατὰ δὲ τὸν ἐπὶ Ἀνδρονίκου II τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ Πρεσβυτέρου συνταχθέντα κατάλογον τῶν Μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν τὴν δεκάτην τρίτην³.

Κατὰ τὴν 14ην ὁμως ἑκατονταετηρίδα ἐπὶ Ἀνδρονίκου III τοῦ Παλαιολόγου (1328—1341), τοῦ καταλόγου τῶν Μητροπόλεων καὶ ἀρχιεπισκοπῶν ὡς πρὸς τὴν τάξιν αὐτῶν πολλὰς ἀλλοιώσεις ὑποστάντος, ἐμφανίζεται ὁ Σίδης πάλιν ἐν τῇ δεκάτῃ τάξει, ἣν εἶχον καὶ οἱ Μονεμβασίας καὶ Ἀθηνῶν Μητροπολίται⁴. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην 14 περίπου ἐπισκοπαὶ καὶ Ἀρχιεπισκοπαὶ ἀνυψώθησαν εἰς Μητροπόλεις.

Ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα δ' ἐπὶ Τουρκοκρατίας καταλόγοις ἐξαλείφεται πλεον ἂπ' αὐτῶν τὸ ὄνομα τοῦ Μητροπολίτου Σίδης, μηδεμίαν τοῦ λοιποῦ ἔχοντος ἐπισκοπὴν, ἐν ᾧ ἄλλοτε ἐκέκτητο δέκα ἕξ τοιαύτας· ἐν τοῖς καταλόγοις τούτοις παρατηροῦμεν, ὅτι τὴν δεκάτην τάξιν τῶν Μητροπόλεων κατέχει ὁ Θεσσαλονίκης, τὴν εἰκοστὴν ὁ Μονεμβασίας καὶ τὴν εἰκοστὴν πρώτην ὁ Ἀθηνῶν. Ἡ σειρά ὁμως αὕτη καὶ ἡ τάξις ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις καὶ πάλιν μεταβάλλονται.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀνύψωσις τῆς ἄλλοτε ὑπὸ τὸν Κορίνθου καὶ Παλαιῶν Πατρῶν ἐπισκοπῆς Μονεμβασίας εἰς Μητρόπολιν ἀνεξάρτητον μετὰ

1. Σημιοῦμεν τὸ ἔτος 1304 μ. Χ.· καθ' ὅσον ἡ ἑτέρα χρονολογία Διονυσίου τοῦ Μικροῦ εἶναι ἐσφαλμένη· καὶ διότι τὸ ἔτος 1304 διαιρούμενον διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 15, τοῦ δηλοῦντος τὴν χρονικὴν περίοδον ἐκάστης Ἰνδικτιῶνος· δίδει διὰ τοῦ ὑπολοίπου τῆς διαιρέσεως τὴν 14ην Ἰνδικτιῶνα.

2. Ἡ πόλις Σίδη ἦτο μητρόπολις τῶν κατὰ τὴν Παμφυλίαν πόλεων κληθεῖσα οὕτως ἀπὸ τῆς Σίδης, θυγατρὸς μὲν Ταύρου, γυναικὸς δὲ Μώλου.

3. Heinrich Gelzer, Texte der Notitiae Episcopatum σελ. 597.

4. Αὐτόθι σελ. 607.

τῶν διαφορῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς ἐπαγομένων ἐπισκοπῶν ὀφείλεται εἰς τὴν ἐξαρχετικὴν εὐνοσίαν τοῦ Αυτοκράτορος τῆς Κων/σταντινουπόλεως Ἀνδρονίκου τοῦ Πρεσβυτέρου, ἐκδόντος τούτου ἕνεκεν χρυσοβούλλον Αυτοκρατορικόν¹, θὰ ἦτο, νομίζομεν, ἀνάγκη, ὅπως δι' ὀλίγων πραγματευθῶμεν περὶ τούτου. Ἐν τῷ μνημονευθέντι Χρυσοβούλλῳ μεταξὺ ἄλλων περιλαμβάνονται καὶ τὰδε.

«Τὸ κατὰ τὴν Πελοπόννησον περιώνυμον ἄστν Μονεμβασίας, ἔστι μὲν ὡς ἀληθῶς τῶν κατ' αὐτὴν δὴ πάντων μακροῦ προέχον καὶ τὰ πρῶτα δὴ σαφῶς ἀπάντων φερόμενον, ὡς μηδένα μηδενὶ ταύτῃ γε ἄλλων λείπεσθαι ξυγχοροῦν. τὸν προϊστάμενον ἀρχιερατικῶς τῆς τοιαύτης ἀγιωτάτης μητροπόλεως Μονεμβασίας καὶ τοὺς καθ' ἑξῆς τὸν αὐτῆς διαδεξαμένους θρόνον ἐπαπολαύειν τῆς ἀνηκούσης τῷ τοῦ Σίδης θρόνῳ τιμῆς ἐν ἅπασι, καθέδραις τε δηλαδὴ καὶ προελεύσεσιν τε καὶ στάσεσι, γραφαῖς τε καὶ ὅλοις τοῖς ἐθίμοις, ἔργοις ἀρχιερατικοῖς καὶ λειτουργήμασιν ἅπασιν φορεῖν δὲ καὶ σάκκον ἐν ταῖς θείαις ἱεροτελεσטיαῖς, ὁμοίως δὲ καὶ διβάμβουλον καὶ ἀπλῶς πάντα τὰ ἐκείνης προνόμιά τε καὶ δίκαια ἔχειν ἕξαρχον (τοῦτον μόνον) εἶναί τε καὶ λέγεσθαι πάσης δὴ τῆς Πελοποννήσου τὸν τῆς τοιαύτης ἀγιωτάτης ἀρχιερατικῶς ἐκκλησίας προϊστάμενον καὶ τῆς ἐντεῦθεν τιμῆς ἀπολαύοντα, ᾧ δὴ καὶ τοῖς ἄλλοις εἰθίστα τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων τοῖς ἡξιωμένοις διαφορῶν ἕξαρχεῦεν θεμάτων τε καὶ χωρῶν ὡσαύτως δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο θεσπίζει καὶ παρακαλεῦεται πάντας δηλαδὴ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους ἐν τε φήμαις καὶ γραφαῖς παναγιώτατον προσαγορεύειν καὶ ὀνομάζεσθαι, αὐτὸν δὲ ἄλλιν ἐν τοῖς σημειώμασι καὶ γραμίμασι Ἰνδικτιῶνα ἐμφαίνειν πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν αὐτοῦ ἐπαρχίαν ἀνθ' ἑτέρας ὑποσημάνσεως. Ἐπεὶ δὲ ἔφθασιν προστεθῆναι πρότερον τῇ τοιαύτῃ ἀγιωτάτῃ μητροπόλει καὶ ἐπισκοπαὶ αὐταί, ἢ τῆς Κυνουρίας², ἢ τοῦ Ἐλους, ἢ τῆς Μαίνης, ἢ τοῦ Ρέοντος καὶ τοῦ Ζεμενοῦ προσβεβαιοὶ μὲν προηγουμένως καὶ προσεδράζει ταύτας αὐτῇ καὶ διὰ τοῦ παρόντος Χρυσοβούλλου λόγου αὐτῆς ἢ βασιλεία μου καὶ θεσπίζει καὶ διατάττεται καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ὑπ' αὐτὴν εἶναι, καθὼς εὐρίσκονται μέχρι καὶ εἰς τὸ νῦν. Ἔτι μέντοι δι' αὐτοῦ δὴ τούτου τὸ φιλότιμον προσηπαύξουσά τε ταύτῃ καὶ προσεπιτείνουσα εὐδοκεῖ καὶ παρακαλεῦεται ὑπ' αὐτὴν εἶναι καὶ ἑτέρας ἐπι-

1. Acta et Diplomata Monasteriorum et Ecclesiarum orientis Miklosich — Müller II. Vindobonae 1887 σελ. 155 — 161.

2. Ἐν χειρογρ. «Κυθουρίας».

σκοπὰς ταύτας, ἦγονν τὴν τῆς Κορώνης, τὴν τῆς Μεθώνης, καὶ τὴν τῆς Ἀνδρούσης καὶ ὑποκείσθαι ὁμοίως καὶ ταύτας τῇ αὐτῇ ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Μονεμβασίας, ὡς καὶ τὰς ἄλλας... πλὴν, εἰ καὶ ἄριστος εὐρίσκονται τινες τῶν εἰρημένων ἀγιωτάτων ἐπισκοπῶν εἰς τὸ μέρος τῶν Λατίνων, ἀλλ' οὖν καὶ νῦν ὀπνηίκα Θεὸς εὐδοκήσῃ ἐπανελθεῖν καὶ ἀνασωθῆναι αὐθις ταύτας εἰς τὸ μέρος τῆς βασιλείας, ὑπὸ τὴν τριαύτην ἔσονται ἀγιωτάτην μητρόπολιν Μονεμβασίας ἐπ' ἀδεία τε καὶ ἔξει μετὰ τοῦ ἀνήκοντος ἀρχιερεῦσι δικαίου ὁ ταύτης προϊστάμενος χειροτονεῖν ἐπισκόπους ἐν αὐταῖς, ὡς καὶ ἐν ταῖς εἰρημέναις ἐτέραις ἐπισκοπαῖς. Οὕτω γὰρ δὴ περὶ τούτων καὶ δεδοκίμακεν ἡ βασιλεία μου καὶ διὰ τῆς δεδομένης ταύτη χάριτι τοῦ χριστοῦ περὶ τῶν τοιούτων ἐννόμου καὶ θείας ὄντως ἀδείας τε καὶ ἐξουσίας παρεκελεύσατο. προηγουμένως μὲν δηλαδὴ, ὡς εἴρηται, τὸν τόπον ἔχειν τῆς προεσβεσμένης καὶ πρὸ χρόνων ἀπολομένης Ἐκκλησίας Σίδης τὸν ταύτης δὴ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Μονεμβασίας ἀρχιερατικῶς προϊστάμενον καὶ τῆς τῷ τοιούτῳ θρόνῳ ἀνηκούσης, ὡς δεδήλωται πάντη τε καὶ πάσης καὶ διὰ πάντων ἀπολαύειν τιμῆς. Ἔτι γε μὴν καὶ ἐξαρχεῦειν ἀπάσης τῆς Πελοποννήσου πρὸς δ' ἄρα τούτῳ ἔχειν καὶ τὰς ἄλλας εὐεργεσίας, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, ὡσαύτως καὶ τὰς ὑπ' αὐτὸν διαληφθείσας ἐπισκοπὰς, ἃς τε δηλαδὴ πρότερον ὑποτεταγμένας εἶχε καὶ ἃς νῦν ἐπιλοίπους προσεκύρωσεν ἡ βασιλεία μου, ὡς κατ' ὄνομα καὶ περιγραφικῶς πάσαι δελήλωνται· ὁ παρὼν Χρυσόβουλλος λόγος τῆς βασιλείας μου ἐπεβραβεύθη καὶ ἐπιχορηγήθη τῷ τε νῦν ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ τῆς τοιαύτης ἀγιωτάτης ἐκκλησίας Μονεμβασίας, ὑπερτίμῳ ἐξάρχῳ πάσης Πελοποννήσου καὶ τὸν τόπον ἔχοντι τοῦ Σίδης, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν διαδεξαμένοις τὸν αὐτὸν θρόνον, ἀπολυθεὶς μῆνα Ἰούνιον τῆς παρουσίας τετρακαδεκάτης Ἰνδικτιῶνος τοῦ 6809 ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημείνατο κράτος, (ὑπογρ). Ἀνδρόνικος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων Δούκας Ἄγγελος Κομνηνὸς ὁ Παλαιολόγος».

Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ Χρυσόβούλλῳ, ὅπερ ὑπὸ τοῦ Φραντζῆ¹ μὲν μνημονεύεται, ὑπὸ τοῦ Μοριτρελίου δὲ ἐσφαλμένως εἰς Ἀνδρόνικον τὸν νέον ἀποδίδεται καὶ τὸ ὁποῖον σώζεται ἐν τῇ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ ὑπ' ἀριθ. 1462 δηλοῦται, πῶς ἡ Μητρόπολις Μονεμβασίας τριακοστὴ τετάρτη τὴν τάξιν καὶ τὸν βαθμὸν οὖσα, ἀνηψώθη εἰς

1. Γ. Φραντζῆ, βιβλ. IV. κεφ. 15.

τὴν θέσιν τοῦ Μητροπολίτου Σίδης, ὅστις πρότερον μὲν ἐκέκτητο τὴν δεκάτην μετὰ τῶν Μητροπολιτῶν θέσιν, ἐπὶ Ἀνδρονίκου δὲ τοῦ πρεσβυτέρου τὴν δεκάτην τρίτην καὶ ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Γ'. πάλιν τὴν δεκάτην μετὰ τῶν Μητροπολιτῶν Μονεμβασίας καὶ Ἀθηνῶν, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες.

Ἐπίσης παρατηροῦμεν ἐν αὐτῷ, ὅτι ὁ Μητροπολίτης Μονεμβασίας ἔλαβε πάσας τὰς τιμὰς καὶ τὰ ἀξιώματα τὰ ἀνήκοντα πρότερον εἰς τὸν Μητροπολίτην Σίδης τῆς Παμφυλίας, διότι ἢ ἐν ταῖς Συνόδοις καθέδρα τοῦ Σίδης, ἢ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις κατὰ τὰς τελετάς, τὰς περιφορὰς καὶ τὰς στάσεις θέσις αὐτοῦ, αἱ προσαγορεύσεις, οἱ τίτλοι καὶ ἅπαντα γενικῶς εἰπεῖν τὰ Ἐκκλησιαστικά τοῦ Μητροπολίτου Σίδης δικαιώματα παρεχωρήθησαν τῷ Μητροπολίτῃ Μονεμβασίας· ἔλαβε προσέτι τὴν ἀδειαν νὰ φορῇ σάκκον ἐν ταῖς θεαῖς ἱερότελεστίας, νὰ φέρῃ διβάμβουλον καὶ τὸν τίτλον τοῦ Ἐξάρχου πάσης Πελοποννήσου, τὴν προσηγορίαν τοῦ Παναγιωτάτου, ὡς καὶ τὸ προνόμιον τοῦ ὑπογράφειν καὶ ἐμφαίνειν Ἰνδικτιῶνα ἀντὶ πάσης ἄλλης ὑποσημάνσεως, ὡς αἱ ἠθέλε γράψῃ εἰς τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ἐπισκόπους καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ. τὸ ὑποσημαίνειν δὲ Ἰνδικτιῶνα ἦτο τεκμήριον μεγάλης ἰσχύος καὶ ἐξαιρετικῆς τιμῆς, διότι μόνον οἱ Αὐτοκράτορες, οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ Πατριάρχαι εἶχον τὸ προνόμιον τοῦτο.

Ἐπίσης διὰ τοῦ ἀνωτέρου Αὐτοκρατορικοῦ Χρυσοβούλλου προσεκυροῦντο τῇ ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει Μονεμβασίας καὶ αἱ ἐπισκοπαὶ Κυνουρίας, ἢ ὡς ἔχει τὸ χειρόγραφον *Κυνοῦρίας*, τοῦ Ἐλους, τῆς Μαΐνης, τοῦ Ρέοντος, τοῦ Ζεμενοῦ, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ παλαιότερου ἤδη χρόνου ὑπῆγοντο εἰς αὐτὴν καὶ προσετίθεντο τρεῖς ἀκόμη ὑπ' αὐτὴν ἐπισκοπαί, τῆς Κορώνης, τῆς Μεθώνης καὶ τῆς Ἀνδρούσης, περὶ ὧν κατωτέρω διαλαμβάνομεν. Τὴν Ἐκκλησιαστικὴν δὲ ταύτην δικαιοδοσίαν καὶ ἐπιρροὴν διετήρησεν ἡ Μητρόπολις Μονεμβασίας μέχρι τῶν μέσων τοῦ 17ου αἰῶνος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Βον

§ 2. Αἱ ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Μονεμβασίας Ἐπισκοπαί.

Καὶ προκειμένου μὲν περὶ *Κυνοῦρίας*, ὡς μνημονεύει τὸ Χρυσόβουλλον τοῦ Αὐτοκράτορος ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι αὕτη εἶναι ἢ μετὰ τὴν Ἀργολίδος καὶ Λακωνίας χώρα τῆς Πελοποννήσου καὶ ἰδίᾳ τὸ βόρειον αὐτῆς μέρος, ἢ Θυρεάτις (θυρεά), τὸ μῆλον τῆς ξηροδότης Ἀργείων καὶ Λακεδαιμονίων. Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῷ χειρογράφῳ ἀνα-

γνωσκομεν τὴν λέξιν «**Κυθουρίας**» οὐδόλως ἀπίθανον νὰ ἐννοῆται ἐνταῦθα ἡ νήσος Κύθηρα, ἥτις ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος¹ καὶ τοῦ Θουκυδίδου² καλεῖται Κυθηρία, ἀπὸ Κυθήρου τοῦ Φοίνικος κληθεῖσα οὕτω· τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον αὕτη κεῖται πλησίον τῆς Μονεμβασίας πρὸς Νότον τῆς Λακωνικῆς χερσονήσου καὶ ἀπέναντι τοῦ ἀκρωτηρίου Μαλέα· πρὸς δὲ διότι ὁ ἐπὶ Τουρκοκρατίας κατὰ τὸ ἔτος 1400 μ. χ. συνταχθεὶς κατάλογος τῶν Μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν ἀναφέρει μεταξὺ τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Μονεμβασίας Μητροπολίτου ἐπισκόπων καὶ τὸν Κυθηρίας³.

Ἄλλὰ καὶ διότι ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ὁρίων ἐκάστης ἐπισκοπῆς κατὰ τὸ Χρυσόβουλλον, μνημονεύεται μὲν καὶ ἡ κόμη Καστάνιτζα τῆς Κυνουρίας τοῦ δήμου Βρασιῶν, ἐπισυνάπτεται ὅμως καὶ ἡ φράσις «ἀνευ τῶν δύο ἐπισκοπῶν τῆς Κυνουρίας καὶ τῆς Ζεμενᾶς», ἥτοι ἀνευ τῶν δύο ἐπισκοπῶν **Κυθηρίας** (ὡς δεόν νὰ ἐννοήσωμεν τὴν λέξιν **Κυνουρίας**) καὶ Ζεμενᾶς. ὥστε μέρος μόνον τῆς Κυνουρίας, ἡ Καστάνιτζα, περιελήφθη ἐν τῷ Χρυσοβούλλῳ· καὶ τέλος διότι ἐν Κυθήροις ὑπῆρχεν Αὐτοκρατορικὸν Χρυσόβουλλον, ὡς ὑπῆρχον καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Μονεμβασίας ἐπισκοπὰς καὶ ἄλλα ἀντίγραφα τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Χρυσοβούλλου, ἵνα οἱ ἐκάστοτε ἐπίσκοποι αὐτῶν συναφδὰ τούτω ἀναγνωρίζωσιν ὡς προϊστάμενον αὐτῶν Μητροπολίτην καὶ Ἐξαρχον, τὸν Μονεμβασίας.

Τὸ ἐν τῇ νήσῳ Κυθήροις εὑρεθὲν Αὐτοκρατορικὸν Χρυσόβουλλον ἐδωρήθη τῷ 1903 ὑπὸ τοῦ Σεβ. ἐπισκόπου Κυθήρων Εὐθυμίου Καββαθᾶ εἰς τὴν χριστιανικὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρίαν τῶν Ἀθηνῶν. οὐδόλως δ' ἀπίθανον νὰ εἶναι τοῦτο τὸ ἀρχεγرافον καὶ πρωτότυπον χρυσόβουλλον, ὡς καὶ ὁ ἡμέτερος καθηγητὴς τῆς Βυζαντινολογίας ἐν τῷ Γερμ. Πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου κ. August Heisenberg εἰκάξει· καθ' ὅσον μεγίστη ὑφίσταται ὁμοιότης τῆς κάτωθεν τοῦ χειρογράφου τούτου ὑπογραφῆς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου πρὸς ἄλλας τοῦ αὐτοῦ Αὐτοκράτορος ὑπογραφὰς ἐν ἄλλοις Χρυσοβούλλοις αὐτοῦ, ὡς καὶ μεγαλειτέρα ὁμοιότης τῶν ὑπὸ ἰδίῳ τοῦ Αὐτοκράτορος γενομένων ἐν τῷ χειρογράφῳ τούτῳ προσθηκῶν πρὸς ἄλλας αὐτοῦ τοιαύτας εἰς γνήσια Χρυσόβουλλα, ἣ ὅση ὁμοιότης φαίνεται μεταξὺ τούτων καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1462 ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ἑλλάδος εὑρισκομένου

1. Ξενοφ. Ἑλλ. IV. 8. 7.

2. Θουκυδ., IV. 58.

3. Heinrich Gelzer, Texte der Notitiae Episcopatumum σελ. 634.

~~καὶ ὡς πρωτοτύπου θεωρουμένου Χρυσοβαίλλου τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου.~~

Ἐπάρχει δὲ καὶ εἰδησίς τις, ἣν ὁ ἐκ Κυθήρων Νικ. Στάης ἀναφέρει ¹, ὅτι μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ὑπὸ τῆς Ρωσσίας ὑποκινηθείσης τῷ 1769 ἐπανάστασεως μετεκομίσθη τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο μεταξὺ ἄλλων γραμμιάτων τῆς οἰκείας μητροπόλεως ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Μονεμβασίας καὶ Καλαμάτας Ἀνθίμου εἰς Κύθηρα τῷ 1775 καὶ παρεδόθη ὑπ' αὐτοῦ ἀναχωροῦντος εἰς Ρωσσίαν ² εἰς τὸν ἐπίσκοπον Κυθήρων πρὸς ἀσφάλειαν.

Ἴσως νὰ παρέμεινεν ἔκτοτε ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ τὸ ἀρχέγραφον τοῦτο χρυσόβουλλον μέχρι τοῦ ἔτους 1903, ὅποτε παρεδόθη εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρίαν, εἰς δὲ τὸν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννην Καποδίστριαν νὰ ἐπεδείχθῃ ἐν Μονεμβασίᾳ τῷ 1828 τὸ ἕτερον, ὅπερ νῦν εὐρίσκεται ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὡς ἀρχέτυπον χρυσόβουλλον θεωρούμενον. Τὸ δὲ **Ἔλος**, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὁμώνυμος ἐπισκοπὴ, εἶναι πόλις ἀρχαία τῆς Λακωνίας ἐπὶ τῆς θαλάσσης κειμένη· νῦν ὑπάρχει καὶ δῆμος Ἐλους τῆς Λακωνίας μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἀπιδιάν, ὀνομασθεὶς οὕτως ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἐλους.

Κατὰ τὴν Ἐνετικὴν κατοχὴν τῶν Πελοποννησιακῶν πόλεων ἀπαντῶμεν ὡς ἐπίσκοπον Ἐλους Γρηγόριον τὸν Βαβατενοῦς (1700) κατὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ ὁποίου παρέστη ὁ Μητροπολίτης Μονεμβασίας Γρηγόριος 1688 ³ **Μαῖνη** δὲ ἡ **Μάνη** εἶναι ἡ ἐπὶ τῶν κλιτύων καὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ταυγέτου πρὸς Νότον ἐκτεινομένη καὶ μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ταϊνάρου διήκουσα ἕκτασις. Ὁ πρῶτος, ὅστις περὶ Κάστρου Μαΐνης ποιεῖται λόγον εἶναι Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος. Μόνον δὲ κατὰ τοὺς χρόνους Λέοντος τοῦ σοφοῦ, Αὐτοκράτορος Κων)πόλεως (886—911) ἀπαντῶμεν ἐπισκοπὴν Μαΐνης ὑπαγομένην ὑπὸ τὸν Κορίνθου ⁴ καὶ οὐκ πρότερον· καθ' ὅσον μέχρι τοῦ 9 αἰῶνος λόγῳ τῆς ἐμμονῆς τῶν κατοίκων εἰς τὰ πάτρια ὑπῆρχεν ἔτι ἡ εἰδωλοκρατία ἐν Μάνῃ.

1. Raccolta dantiche autorità ed i monumenti storici riguardanti Pisola di Citera oggidì Cerigo, ἐν Πίσση 1847 σελ. 49.

2. Ἀθανασίου Κορνηνοῦ Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν 1453—1789, Ἔκδοσ. Ἀρχιμ. Γερμ. Ἀφθονίδου Σιναιτοῦ ἐν Κων)πόλει 1870 σελ. 547.

3. Ν. Βέη, ἔκφρασις κώδικος τῆς Μητροπόλεως Μονεμβασίας, καὶ Καλαμάτας ἐν Δελτ. Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς ἑταιρείας τόμ. 6 ἐν Ἀθήναις 1910 σελ. 189—191.

4. Heinrich Gelzer, Texte der Notitiae Episcopatum σελ. 556.

Ἐπὶ Ἑνετοκρατίας ὑπῆρχεν ἐπίσκοπος Μαΐνης ὁ Παρθένιος 1686¹.

Ἐν Λακεδαιμόνι καὶ ἰδίως ἐν Μαΐνῃ ὑψίστατο ἐπισκοπὴ τις *Νήκλου* κατὰ τὸν 18 αἰῶνα ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην Μονεμβασίας καὶ Καλαμάτας «Μαΐνης ὁμοῦ καὶ Νήκλου ἀπὸ 7 Ἀπριλ. 1743».

Ἐν ἄλλοις δὲ πρακτικοῖς φαίνεται, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1765 ἡ Ἐπισκοπὴ Νήκλου ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς Μάνης. Τῷ 1743 ἀπαντῶμεν ὡς ἐπίσκοπον Μαΐνης τὸν Δανιήλ².

Κατόπιν ἀκολουθεῖ ἡ ἐπισκοπὴ *Ρέοντος καὶ Πραστοῦ*. Αὕτη κεῖται ἐπὶ τοῦ ὄρους Πάρωννος τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας. Ἡ ἐπωνυμία Ρέοντος κατ' ἄλλους μὲν προῆλθεν ἐκ τοῦ πλησίον ἐκεῖ ὄρους Ὀριόντα (ὁ Ρέοντας) 3, κατ' ἄλλους δὲ ἐξ ἀρχαίας πόλεως κειμένης εἰς ἀπόστασιν 1 1)2 ὥρας ἀπὸ τοῦ Πραστοῦ⁴.

Τὸ χωρίον Ρέων κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν· σώζονται δ' ἔτι καὶ νῦν ἐπὶ τοῦ ὄρους Πάρωννος τὰ εἰρεῖπια καὶ τὸ φρούριον, ὅπερ κοινῶς καλεῖται τὸ κάστρον τοῦ Ρέοντος. Ἡ δὲ λέξις Πραστός προέρχεται ἀπὸ τῆς ἀρχαίας λέξεως «Προάστειον» καὶ εἶναι χωρίον τοῦ δήμου Βρασιῶν, ὅπερ κατὰ τὸ 1889 κατῳκεῖτο ὑπὸ 472 κατοίκων. Ὁ Πραστός ἦτο ἔδρα τοῦ ἐπισκόπου· ἡ ἐπισκοπὴ Ρέοντος καὶ Πραστοῦ ἦτο κατὰ τὸ 1292 ἐξαρχία Πατριαρχική.

Ὡς φαίνεται ἡ ἐπισκοπὴ Ρέοντος καὶ Πραστοῦ συνέστη κατὰ τὸν 15 αἰῶνα ἐπὶ Θωμᾶ Παλαιολόγου· διότι τότε εὐρίσκομεν πρῶτον ἐπίσκοπον αὐτῆς τὸν ἐκ Ζακύνθου Μαρκόπουλον.

Ἄτεροι ἐπίσκοποι εἶναι Ἰάκωβος ὁ Σαλούφιος 1680, ὁ Παρθένιος 1715, ὁ Θεοδώρητος 1730, ὁ Νεκτάριος 1751, ὁ Ἱερεμίας 1771, ὁ Μεθόδιος 1774, ὁ Μακάριος παραιτηθεὶς κατὰ τὸ 1780, ὁ Ἰωσήφ παραιτηθεὶς τὸ 1784, ὁ Ἰγνάτιος, ὁ Ἰάκωβος, ὃν ἐπὶ Πατριαρχείας Ἱερεμίου Δ' (1812) διεδέχθη ὁ μέγας Πρωτοσύγκελος Διονύσιος ὁ Παρδαλός· ἐπὶ τούτου προάγεται ἡ ἐπισκοπὴ Ρέοντος εἰς Μητρόπολιν καὶ πρῶτος Μητροπολίτης ἀναγορεύεται ὁ Θεσσαλὸς οὗτος Διονύσιος⁵.

1. Ἡ ἐν Πελοποννήσῳ ἑλλ. Ἐκκλησία ἐπὶ ἐνετῶν ἔτεσι 1685—1715. ὑπὸ *Περικλ. Ζεφλέντου* ἐν Ἀθήναις 1921 σελ. 30.

2. Oriens Christianus von Baumstark IV Band. I. Heft. Leipzig. 1914. II Abteilung. Aufsätze—Beiträge zur Kirchlichen Geographie Griechenlands im Mittelalter und in der neuen Zeit von Dr. Phil. N. Bees (Βέης) s. 262.

3. Αὐτόθι σελ. 275.

4. Δ. Δουκάκη, ἐπισκοπὴ Ρέοντος καὶ Πραστοῦ ἐν «Θεολογία» τόμ. 1. Ἀθήναι 1923. σελ. 109.

5. Αὐτόθι σελ. 109.

Περὶ τῆς ἐπισκοπῆς δὲ *Ζεμενοῦ* παρατηροῦμεν, ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ζεμενός* ἢ *Ζημαινᾶ* εὐρίσκουμεν χωρίον ἐν τῷ Δήμῳ Σικυῶνος τῆς Κορινθίας, ὅπερ ἄλλοτε ἦν πόλις καὶ ἔδρα ἐπισκοπῆς ὑπαγομένης ὑπὸ τὸν Κορίνθου, καθὼς τὸ πάλαι ὑπήγοντο ὑπ' αὐτὸν καὶ οἱ Μονεμβασίας καὶ Μαίνης ἐπίσκοποι.

Ἐν δὲ τῷ κατὰ τὸ 1400 μ. Χ. γενομένῳ καὶ μέχρι σήμερον διασωθέντι Καταλόγῳ τῶν διαφόρων Μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν ἀντὶ τῆς ἐπισκοπῆς Ζεμενοῦ ὑπάρχει ἡ ἐπισκοπὴ *Ζευνῶν* (Καλαμάτας) ἡ ἐν τῷ νομῷ Μεσσηνίας ὑπὸ τὸν Μονεμβασίας τῆς Πελοποννήσου Μητροπολίτην ὑπαγομένη. Ὑπῆρχεν ἐπίσκοπος *Ταρσοῦ καὶ Ζεμενῶν* καὶ ἐπίσκοπος Ζευνῶν. Κατὰ τινος δὲ Ἑνετικῆς πηγᾶς ἀπαντᾶται ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ τὸ ὄνομα *Ἐξενα*, ἣτις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ἡ ἐπισκοπὴ Ζευνῶν ἢ Ζημαινᾶς ¹ ἀναμφιβόλως ἐνταῦθα τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Χρυσόβουλλον ὑπονοεῖ τὴν δευτέραν ἐν Μεσσηνίᾳ ἐπισκοπὴν ².

Ἡ δὲ *Κορώνη* ἦτο ἀρχαία πόλις τῆς Μεσσηνίας, ἣς τὴν θέσιν κατέχει τὸ σημερινὸν Πεταλίδιον· αὕτη ἰδρῦθη τῷ 369 π. Χ. ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαιοτέρας Αἰγείας. Ἡ Κορώνη ἐν Migne Patr. gr. ³ ὀνομάζεται καὶ *Ταρσοκορώνη*, Ταρσὸς καὶ Κορώνη, ἐν δὲ τῇ ἀπὸ Μαρτίου 1622 εἰδήσει τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου Ι. γίνεται λόγος «ἵνα αἱ ἐπισκοπαὶ Κορώνης καὶ Ταρσοκορώνης ὧσιν ἠνωμέναι τῇ μητροπόλει Παλαιῶν Πατρῶν κατὰ τὰ παραδεδομένα Χρυσόβουλλα τῶν μακαρίων βασιλέων Νικηφόρου τοῦ ἀπὸ Γενικοῦ Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου, Ρωμανοῦ τε Χριστοφόρου καὶ Κωνσταντίνου Νικηφόρου Φωκᾶ καὶ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου» ⁴.

Καὶ ἡ *Μεθώνη* εἶναι ἐπίσης πόλις τῆς Μεσσηνίας κειμένη ἐπὶ τῆς ἀρχαίας Μεθώνης, ἣτις ἐπὶ τῶν Τρωϊκῶν ἐκαλεῖτο Πήγασος· ταύτην δὲ καθὼς καὶ τὴν Κορώνην κατέλαβον κατὰ μὲν τὸ 1209 οἱ Ἑνετοί, κατὰ δὲ τὸ 1500 οἱ Τούρκοι· καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ Χρυσόβουλλῳ ἀναγράφεται ἡ φράσις «εἰ καὶ ἀρτίως εὐρίσκονται τινες τῶν εἰρημένων ἀγιοτάτων ἐπισκοπῶν εἰς τὸ μέρος τῶν Λατίνων».

Περὶ δὲ τῆς *Ἀνδροῦσης* ἐν τέλει ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι

1. Oriens Christianus von Baumstark. 4. B. Leipzig 1914. II Abteilung Aufsätze—Beiträge zur Kirchlichen Geographie griechenlands von Dr. Phil. N. Bees s. 276. 277.

2. Heinrich Gelzer, Texte der Notitiae Episcopatumum σελ. 634.

3. Migne Patr. Gr. CXIV. σ. 864.

4. Oriens Christianus von Baumstark. 4. B. Aufsätze—Beiträge von N. Bees s. 253.

αὕτη εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ Δήμου Εὐᾶς τῆς πρώην ἐπαρχίας Μεσσηνίας καὶ πατρὶς τοῦ Ἀθανασίου Πατριάρχου Κων]πόλεως (13—14 ἑκατοντ.), ὅστις κατὰ τὸν Φραντζῆν ¹ ἐνήγησεν, ἵνα καταστήσῃ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ἐπισκοπὴν καὶ ὑπαγάγῃ αὐτὴν ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Μονεμβασίας ψήφῳ Συνοδικῇ καὶ προστάξει βασιλικῇ, ὡς ἐκ τοῦ Καταλόγου τῶν Μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν τοῦ ὑπὸ Gelzer ἐκδοθέντος ἐμφαίνεται ². Τῷ 1688 παρουσιάζεται ὡς ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης Ἀρσένιος τις, ὅστις ἦτο ψευδεπίσκοπος μᾶλλον καλῶν ἑαυτὸν καὶ Μητροπολίτην Ἰόπης ³.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γον

§ 3. Ἡ ἀπὸ τοῦ 17ου μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος Ἐκκλησιαστικὴ κατάστασις τῆς Μητροπόλεως Μονεμβασίας.

Ἐπὶ Κυρίλλου δὲ τοῦ Α΄ Πατριάρχου Κων]πόλεως ἐν ἔτει 1632 μηνὶ Νοεμβρίῳ γίνεται ἡ ἔνωσις τῆς ἐπισκοπῆς Καλαμῶν, δοθείσης τῷ πρώην Μονεμβασίας Μητροφάνει, εἰς τὴν Μητρόπολιν Μονεμβασίας ⁴.

Κατὰ δὲ τὸ 1634 ἐπὶ τῆς τετάρτης Πατριαρχείας τοῦ ἰδίου Κυρίλλου λαμβάνει χώραν ἡ καθάρσις τοῦ πρώην Μονεμβασίας Μητροφάνους, ὡς σφραγισθέντος τὴν Καλαμάταν καὶ ἄλλα χωρία ὑποκειμένα τῷ γνησίῳ Μητροπολίτῃ Μονεμβασίας Νεοφύτῳ ⁵.

Ἐπὶ Ἰωαννικίου δὲ τοῦ Β΄ Πατριάρχου Κων]πόλεως ἐν ἔτει 1647 κατὰ μῆνα Ἰούνιον ἐξεδόθη σιγίλλιον, δι' οὗ ἡ ἐπισκοπὴ Πλάσας ὑπήγετο ὑπὸ τὸν Μονεμβασίας Μητροπολίτην, ἅτε κακῶς προβιβασθεῖσα ἄλλοτε εἰς ἀρχιεπισκοπὴν καὶ ἔπειτα εἰς ἐξαρχίαν δοθεῖσαν εἰς τὸν Μανωλάκην Μουσελίμην ⁶.

Κατ' Αὐγουστον δὲ τοῦ ἔτους 1652 ἐπὶ τῆς Πέμπτης Πατριαρχείας Ἰωαννικίου τοῦ Β΄, κατόπιν ἐγγράφου τοῦ Μητροπολίτου Μονεμβασίας Σωφρονίου ἀκυροῦται ἡ εἰς τὸν θρόνον Μονεμβασίας προσαρτήσις τῆς Πλάσας καὶ ἀποδίδεται αὕτη τῷ Πατριάρχῃ εἰς Ἐξαρχίαν ⁷.

1. Γ. Φραντζῆ, Χρονικὸν Α' 4. 25.

2. Heinrich Gelzer, Texte der Notitiae Episcopatum σελ. 634.

3. Ἀθ. Παπαδοπούλου—Κεραμέως Ἱεροσολυμητικὴ Βιβλιοθήκη ἐν Πετροπόλει 1891 τόμ. 1. σελ. 447 καὶ ἐν Πετροπόλει 1899 τόμ. 4. σελ. 388.

4. Σάββα Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη τόμ. 3. ἐν Βενετίῳ 1872 σελ. 569.

5. Αὐτόθι σελ. 570.

6. Αὐτόθι σελ. 581.

7. Αὐτόθι σελ. 587.

Κατὰ τὸ ἔτος 1688 ἐπὶ δευτέρας Πατριαρχείας Ἰακώβου τοῦ ἀπὸ Λαρίσσης καὶ τετάρτης Πατριαρχείας Διονυσίου τοῦ Μουσελίμη οἱ Ἐνετοὶ καθυπέταξαν, ὡς ἀναφέρει Ἀθανάσιος ὁ Κομνηνὸς Ὑψηλάντης ¹ τὰς Πάτρας, τὴν Ναύπακτον, τὴν Μισίστραν, ἣτις εἶναι ἡ παλαιὰ Λακεδαιμονία, τὸ Καστέλ — Φορνέζι καὶ τὴν Λιμέριον Ἐπίδαυρον, τὴν λεγομένην Μονεμβασίαν.

Ἐν ἔτει δὲ 1689 ἐπὶ Πατριαρχείας Καλλινίκου τοῦ Β' τοῦ ἀπὸ Προύσης, τοῦ καὶ Ἀκαρνᾶνος ἐπιλεγομένου ὁ Σουλτᾶνος Σουλεϊμάν ἐλευθερώσας τὸν Μανιάτην Λυμπεράκην ἐκ τῶν φυλακῶν, εἰς ἃς εἶχεν ἐγκλεισθῆ ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν διορίζει αὐτὸν ἡγεμόνα, τοῦ Μωρέως, ἵνα ὡς ὀρθόδοξος αὐτὸς ἐλκύσῃ τοὺς Χριστιανοὺς κατοικοὺς, βεβαρωμένους ἤδη ἔνεκα τοῦ παπισμοῦ, εἰς ὃν παρεκίνουν βία τοὺς κατοικοὺς τῆς Μονεμβασίας καὶ ἄλλων μερῶν οἱ Ἐνετοὶ ².

Ἐν ἔτει 1690 ἐπὶ τῆς δευτέρας Πατριαρχείας τοῦ ἰδίου Καλλνίκου τοῦ Β', οἱ Ἐνετοὶ καίπερ ὄντες κύριοι τῆς Πελοποννήσου, δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ ὑπαγάγωσιν ὑφ' ἑαυτοὺς καὶ τὴν Μονεμβασίαν, διότι οὐ μόνον μεγίστην ἐκ μέρους τῶν κατοίκων τῆς πόλεως εὖρον ἀντίστασιν, ἀλλὰ καὶ τὸ δυσπρόδητον τῆς πόλεως ἐματαιώσε τοὺς σκοποὺς αὐτῶν ³.

Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1775 ἐπὶ Πατριαρχείας τοῦ ἀπὸ Ἱεροσολύμων Σωφρονίου τέσσαρα πλοῖα πλήρη Χριστιανῶν, ἐχόντων ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς ἐπισκόπους Μονεμβασίας καὶ Καλαμιάτας, Λακεδαιμονίας καὶ Ἀμυκλῶν ἔπλευσαν εἰς Κριμαίαν τῆς Ρωσσίας ⁴.

Πραγματευθέντες περὶ τῆς Μητροπόλεως Μονεμβασίας καὶ τῶν ὑπ' αὐτὴν ὑπαγομένων ἐπισκοπῶν, ἀναφέρομεν ἐν τέλει καὶ τινα ὄνόματα σπουδαιότερων καὶ διασημοτέρων Μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων Μονεμβασίας, ἀρχιερατευσάντων κατὰ διαφόρους καιροὺς τοιοῦτοι δὲ Μητροπολίται καὶ ἐπίσκοποι εἶναι οἱ ἑξῆς:

Ὁ Ἰωάσαφ κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα ⁵, ὁ Πέτρος, ὁ Ἰωάννης, ὁ Παῦλος, ὁ Νικόλαος ἐπὶ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ πρεσβυτέρου κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα, ὁ Χρῦσανθος, ὁ Ἰσίδωρος, ὁ Θεόδωρος, ὁ Ἀρσένιος

1. Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν 1453—1789. ἔκδοσ. Ἀρχιμ. Γερμανοῦ Ἀφθονίδου σελ. 191.

2. Αὐτόθι σελ. 199.

3. Αὐτόθι σελ. 204.

4. Αὐτόθι σελ. 547.

5. Mich. Le Quien, oriens christianus II σελ. 236—237.